

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Sayı Issue 31 • Ağustos August 2023
www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut545>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Ahmet Mithat Efendi'nin "Henüz On Yedi Yaşında" ve "Çengi" Romanlarında Ahlakî Değerlerin Edebi ve Estetik Yönü

The Literary and Aesthetic Aspect of Moral Values In Ahmet Mithat Efendi's Novels *Henüz On Yedi Yaşında* and *Çengi*

Öz

Tanzimat döneminin önemli aydınlarından olup eserlerinde halkı eğitme ve aydınlatma amacı taşıyan Ahmet Mithat Efendi, yeni bir kimlik kazanmaya çalışan Türk toplumunda, kadının konumuna ve aile içindeki yerine de dikkat çekmektedir. Romanlarda kadın, her daim aile tarafından gözetilip korunsun da edebiyatımızda o dönemlerde yeni yer edinmeye başlamış olan düşmüş kadınlar da görülür. Ahmet Mithat Efendi, *Henüz On Yedi Yaşında* adlı eserinde, fuhşa sürüklenen, ailesi tarafından korunmayan ve kurtuluşundan ümidini kesmiş Rum kızı Kalyopi'yi karşımıza çıkarırken *Çengi* romanında, babası tarafından hayatın bütün kötülüklerinden uzak bir şekilde yetiştirilmiş ve hatta babasından, evdeki dadıdan başka kimseyi görmeyen; onların anlattıklarından başka hiçbir bilgisi olmayan Melek'le okuru tanıştırır. Aynı yazarın kaleminden çıkan her iki örnekte uçlarda olan aile yapılarına rastlanır. Bu makalede *Henüz On Yedi Yaşında* ve *Çengi* romanlarındaki aile yapısı incelenirken değişen ahlaki değerler ve birbirinden farklı ebeveyn tutumları üzerinde de durulacaktır. İncelenen romanlarda gösterildiği gibi ebeveyn yaklaşımlarının, çocuğunun hayatının şekillenmesinde nasıl önemli bir rol oynadığı açıktır ve yapılan en ufak bir hata hayat boyu değişmeyen izler bırakır. Özellikle kız çocuklarının iyi bir eğitim ve aile terbiyesiyle hayata hazırlanmaları gerektiği romanlar aracılığıyla topluma mesaj olarak verilmiştir. Ahmet Mithat Efendi, diğer romanlarında olduğu gibi söz konusu romanlarında da kız çocuklarının eğitiminin önemini vurgular ve dış dünyayı doğru bir şekilde tanımanın ne kadar önemli olduğunu gösterir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Mithat Efendi, Kadın, Ahlakî Değerler, Aile.

Abstract

Ahmet Mithat Efendi, one of the prominent intellectuals of the Tanzimat period, aimed to educate and enlighten the public in his works. He also drew attention to the position of women and their roles within the changing Turkish society. While women in novels were always guarded and protected by their families, there were also fallen women who were starting to find a new place in our literature during those times. In Ahmet Mithat Efendi's work titled *Henüz On Yedi Yaşında* he introduces Kalyopi, a Rum girl who is led into prostitution, not protected by her family, and has lost hope of salvation. In his novel *Çengi* he presents Melek, who is raised by her father away from all the evils of life, and has only seen her father and the nanny at home, knowing nothing beyond what they have told her. Both examples represent extreme family structures from the perspective of the same author. This article examines the family structure in *Henüz On Yedi Yaşında* and *Çengi* while also focusing on changing moral values and different parenting approaches. As shown in the examined novels, it is evident that parental approaches play a crucial role in shaping a child's life and even the smallest mistake leaves lasting marks that won't change throughout life. Especially for girls, it has been conveyed as a message to society through novels that they need to be prepared for life with proper education and family upbringing. Ahmet Mithat Efendi, in these particular novels as in his other Works, emphasizes the importances of girls education and illustrates how essential it is to have a correct understanding of the outside world.

Keywords: Ahmet Mithat Efendi, Woman, Moral values, Family.

Aslıhan Pulat*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Doktora Öğrencisi/ Türk Dili ve

Edebiyatı Öğretmeni

İstanbul Aydın Üniversitesi

Elmek: aslhan.plt@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3824-2622

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 24.05.2023

Kabul Tarihi: 03.07.2023

E-yayın Tarihi: 31.08.2023

Atıf/Citation:

Pulat, A. (2023). Ahmet Mithat Efendi'nin "Henüz On Yedi Yaşında" Ve "Çengi" Romanlarında Ahlakî Değerlerin Edebi ve Estetik Yönü. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (31), s. 1-13.

Giriş

Aile kurumunun, içinde bulunduğu topluma dayalı olup zaman ve mekâna göre değişim gösterdiğinden tek tip bir tanımını yapmak imkânsızdır. Kaldı ki aynı toplumda, dönemde ve mekân içerisinde bile birbirinden farklı özellikler gösteren aile yapıları da bulunur. Aileyi oluşturan bireylerin yetiştikleri çevre, edindikleri bilgiler ve maruz kaldıkları yaşam şekli yeni kurdukları ailenin yapısını da etkilemektedir. Canatan'ın da dediği gibi ailenin evrensel tanımın yapılmasının önünde iki büyük engel bulunmaktadır. Bunlardan ilki dünya çapında olan çeşitliliktir. Belirli bir topluma bakılarak tanım yapılması kültür merkezci bir tanım olacaktır. Diğer ise tarihsel süreç içerisinde değişime maruz kalmasıdır (Canatan, 2011: 60-62).

Türk aile yapısını incelendiğinde İslam dininin şekillendirici olduğunu söylenebilir. İslamiyet, geçmişten günümüze Türk toplumunun değer yargılarını korumuş ve aileyi oluşturan üyelerin birbirlerine karşı yükümlülüklerini de belirlemiştir. Ancak aile yapısının şekillenmesinde din tek başına yeterli değildir. Türk aile yapısının oluşumunda töre-gelenek, coğrafi şartlar, yerleşim yeri ve yönetim şekli gibi faktörler de önemli bir etkiye sahiptir (Doğan, 2009: 33).

Türk aile yapısı her dönemde birçok yazar tarafından ele alınmıştır. Yazar, içinde yaşadığı toplumu bir ayna gibi eserine yansıtırken döneminin aile yapısını da tanıtmıştır. Zamanın değişmesiyle yaşam şekilleri değişse de Türk aile yapısı genel hatlarıyla aynı özelliklere sahiptir. İlk dönem romanların birçoğunda baba figürünün yokluğu dikkat çekmekle birlikte, varlığında evin tek söz sahibi gibi davranan ve bunu yaparken de amacının ailesini korumak olduğu düşüncesine sahip bir figür görülür. Anne figürüyse aynı babada olduğu gibi ya yoktur ya da erkek karşısında genellikle ezilmiştir; sözü geçmemektedir. II. Meşrutiyet'in ilanıyla toplumsal yapı da değişmiş ve bu durum edebiyata da yansımış, kadına biçilen rol de değişmiştir.

Batılı anlamda yenileşmenin görülmeye başlandığı Tanzimat döneminde, Ahmet Mithat Efendi de birçok eserinde döneminin aile yapısını yansıtmıştır. Korumacı baba, evine, çocuklarına bağlı anneye rastlandığı gibi yanlış kararlar neticesinde farklı yollara giden çocuklara da rastlanır. Ailenin çocuklarına karşı koruyucu rolü her zaman olumlu sonuçlar vermemiştir. Haddinden fazla korumacılık ilişkilerde dengeyi kaçırmış ve ailede düzenin bozulmasına da sebep olmuştur. Çocuk, her ne kadar işlenmemiş bir ham madde gibi olup ilk bilgilerini aileden alsa da olgunluk düzeyine geldiği andan itibaren kararlarını kendi vermeye başlayacak ve aileden edindiği bilgilerle hayata adımlarını atacaktır. Bu süreçte aile, onu yanlıştan korumaya çalışırken aşırı baskıcı olursa aralarında ya iletişim problemleri çıkacak ya da çocuk tarafından yapılmak istenenler gizli bir şekilde yapılacaktır. Bundan dolayı da ilişkilerde dengenin korunması çok önemlidir.

Tanzimat dönemi ailesinde otorite, kadınlar ve gençler arasında da bölünmeye başlamıştır. Günlük yaşantı, aile büyüğü tarafından planlanmaz olmuştur. Gelenekten kopmaya başlayan toplumda geçiş dönem aile özellikleri de görülür. Bu değişimleri

gözlemleyen aydınlar da iyileştirme çalışmalarına aileden başlar. Ahmet Mithat Efendi, toplumu çocuğu gibi görmüş ve bir baba gibi davranmıştır.¹

Ahmet Mithat Efendi'nin, *Çengi* romanında aşırı korumacı bir baba olan Canberd Bey ve kızı Melek'in ilişkisine rastlanmaktadır. Canberd Bey, kızını tüm kötülüklerden korumak isterken ona evde adeta hapis hayatı yaşatmış ve insan ilişkilerinden bihaber büyümesine sebep olmuştur. Bu şekilde davranmasının asıl nedeni ise kızının bir gün birini sevip evlenebilecek olmasıdır. Baba, kızına aşırı düşkün olduğu için onu kimseyle paylaşmak istemez, bu yüzden de kız, aşktan sevgiden habersiz büyütür. Romanda o dönemin Türk aile yapısı hakkında bilgi sahibi olurken kızının doğumundan sonra hayatını ona bağlayan ve bu yüzden de baba-kız dengesini çok iyi koruyamayan bir baba figürüne rastlarız.

Türk edebiyatı için yeni ve çarpıcı olan düşmüş bir kadının hikâyesinin işlendiği *Henüz On Yedi Yaşında* romanında ise Ahmet Mithat Efendi, ailesi tarafından fuhuş yapmaya mecbur bırakılmış genç bir Rum kızını anlatır. Romanda, işleri bozulduktan sonra evine bakamamış ve geçim derdi yüzünden kızının umumhanede çalışmasına göz yuman, ona sahip çıkmayan bir baba görülür.

Batı toplumlarında fuhuş, Doğu toplumlarından daha farklıdır. Batı'da da dönem dönem suç olarak görülüp cezalandırılmış, bunu yapan kadınlar hoş görülmemiştir ama Doğu toplumundaki gibi sert kurallar uygulanmamış ve yasaklanmamıştır. Çoğu zaman da rahatlıkla icra edilen meslek haline gelmiştir.²

İslam dininin hükümlerine göre yönetilen Doğu toplumlarında fuhuş yasaklanmıştır. Osmanlılarda, devlet umumhane açılmasına asla izin vermemiştir. Zaten esir pazarlarından istediği kadar cariye satın alabilen Osmanlı erkeğinin de umumhaneye ihtiyacı yoktur. Ancak 19. yy' da esir ticaretinin yasaklanmasıyla, Müslüman kadın çalıştırılmamak şartıyla, umumhanelerin açılmasına göz yumulmuştur. Müslüman kadın çalıştırmaya kalkan umumhaneler kapatılmış; çalışan Müslüman kadınlar da en ağır şekilde cezalandırılmıştır.³

Her iki romanda da hemen hemen aynı yaşlarda olan ancak farklı aile yapısı içinde ve farklı değerlerle yetiştirilmiş genç kızlara rastlarız. Eserleri kendi içlerinde değerlendirirken farklı aile yapılarını aktararak değişen ahlaki değerleri de ortaya çıkaracağız.

1. Çengi

Ahmet Mithat Efendi'nin dört bölümden oluşan eseri *Çengi*'nin "Âşık Peder" bölümünde baba Canberd Bey ve kızı Melek'in ilişkisi anlatılır.

Canberd Bey, Mısır kölemenlerinden olup kaçarak İstanbul'a gelmiş ve burada kendine Hüsna adında bir cariye alarak büyük bir konakta yaşamını yeniden kurmuştur. Ancak bu kurduğu yeni yaşamda kendilerinden başka bir insanın var olmasına izin

¹ Ekici,D. (2019).Ahmet Mithat Efendi'nin Roman ve Hikayelerinde Aile Yapısı(Yüksek lisans tezi).Ege Üniversitesi,İzmir.

² Bu konuda geniş bilgi için bkz. Nickie Roberts, *Batı Tarihinde Fahişeler*, Sabah Kitapçılık San. Tic. A.S., İstanbul, 1998.

³ Yavuz Sultan Selim'in kızı ile evlenen ve Kanuni döneminde veziriazamlık yapan Lütfi Pasa, fuhuş yaparken yakalanan bir kadının cinsel organının ustura ile kesilmesini emretmiştir. Kanuni ve II. Selim dönemlerinde fahişelik eden kadınlar zindana atılmıştır. II. Selim fuhuş hususunda bir de ferman çıkarmıştır. Fermanda, fahişelik eden kadınların cezalandırılacağı, fahişelerle evlenen erkeklerin nikâhtan sonra İstanbul'u terk edecekleri, aksi takdirde evlendikleri kadınla hapse atılacakları beyan edilmektedir. (Bu konuda geniş bilgi için bkz. Meral

Altındal, *Osmanlı'da Kadın*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1994, Deniz Kandiyoti, *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar*, 1. Basım, Metis Yayınları, İstanbul 1997.

Ahmet Mithat Efendi'nin "Henüz On Yedi Yaşında" ve
"Çengi" Romanlarında Ahlakî Değerlerin Edebi ve Estetik Yönü

vermemişlerdir. İstanbul'a kaçtığı için öldürülme korkusu yaşayan Canberd Bey, evlerine ne bir kişinin gelmesine ne de kimsenin evden dışarı çıkmasına izin vermiştir.

Seneler bu şekilde akıp giderken Hüsna, efendisine evlenmesi için baskı yapar. Canberd Bey, eve yabancı birinin gelmesini istemediğinden bu düşünceye çok sıcak bakmasa da sonunda ısrara dayanamaz ve Hüsna'dan kendisine uygun bir kız bakmasını ister ve otuz yaşlarında, oldukça güzel bir kızla Canberd Bey'in nikâhı yapılır. Aile artık üç kişi olmuştur ve çok yakın bir zamanda eşinin hamile kalmasıyla Canberd Bey'in mutluluğu daha da büyür. Ancak Canberd Bey ne yazık ki doğum esnasında eşini kaybeder.

Eşinin ölümünün ardından kızına aşırı bağıllık gösteren Canberd Bey, gece gündüz onun bakımıyla ilgilenir. Zamanla kızına karşı bağıllığı ve sevgisi büyüyen baba, onu kimseyle paylaşmak istemediğinden erkek göstermeden yetiştirmeyi düşünür. Bu yüzden de evde aşk, sevgi, evlilik gibi konuların konuşulmasını yasaklar. Adını Melek koyduğu kızını, melek iffetiyle yetiştirmek ister. Bir an olsun kızının yanından ayrılmaz, geceleri bile uyurken onu izler. Onun kokusunu içine çekince aldığı hava sanki on katına çıkar. Kız da babasından başka bir erkeği hatta kimseyi görmediği için onun da bütün dünyası odur. Gereğinden fazla korumacı olan Canberd Bey, kızının doğal gelişimini engellemiş, bunun sonucunda da çocuğun bağımsız bir kişiliği olmamıştır.

Ahmet Mithat Efendi de Canberd Bey'in bu tavrına dikkat çekerek bir kızın bu şekilde büyütülmesinin maksadını eleştirir.

*"Bir babanın kızını bu kadar dikkat altında büyütmesinden kendi şahsı için nasıl bir maksadı olabilir? Aslında çocuğun edep kuralları ve namus dairesinde bulunması bir nimettir. Ancak iyi düşünülecek olursa, bunda babanın kendi şahsına ait bir menfaat olamaz. Çocuk son derece iffetliyse kendisine eş olacak kişi memnun olsun."*⁴

Görüldüğü gibi yazar bu paragrafta kız çocuğunun yetiştirilirken namuslu ve iffetli bir şekilde büyütülmesinin ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Çünkü kadın kocasına iffetli bir şekilde gitmeli ve kendisini ona admalıdır. Yine de Canberd Bey'in bu tavrının altında yatan Melek'in gelecekteki eşini mutlu edecek olması değildir. O, kızını kocaya vermemek maksadıyla ona bu terbiyeyi verir. Kızı büyüdükçe ona karşı aşkı da büyüyen baba, çok doğru bir karar verdiğini düşünür çünkü dünyada kızına duyduğu sevgiden başka nasibi kalmamıştır ve bu sevginin tatmininden nefsinin mahrum etmek istemez.

Melek, on altı yaşına geldiğinde bile hayatında babası ve Hüsna'dan başka kimse olmamıştır. Hatta rüyalarında bile onları görür. Babasının dehşete düşmesine neden olan olay, yan komşularından birinin evinden çalgı seslerinin gelmesiyle başlar. Melek hayatında ilk defa gördüğü bu olay hakkında dadısına sorular sormaya başlamıştır ve bu sorular neticesinde zihin dünyasında anlam veremediği "düğün, koca" gibi kelimeler ortaya çıkar. Kafasını karıştıran bu sözcükler babasının yaptığı açıklamalarla daha da korkunç bir hâl alır. Canberd Bey, kızına kocanın cin olduğunu ve günü geldiğinde

⁴ Ahmet Mithat Efendi, Çengi, Selis Kitaplar, İstanbul, 2003, s. 91

kızları parçalayarak yediğini söyler. Bu yüzden düğün denilen günde çalıp oynamak yerine ağlamak, yas tutmak gerekir.

O günden itibaren Melek, rüyalarında onu yakalamaya çalışan cinleri görmeye başlar. Ama cinler onu parçalamıyordur, kendisinden lütfetmelerini istemektedirler. Rüyada gördükleriyle sokaktaki gençleri düşünür, kızların süslenmelerini ve hiçbirinin de cin tarafından parçalanmadığını aksine mutlu olduklarını gözlemler. Babasına annesiyle ilgili sorular sormaya başlar ve doğum esnasında öldüğünü öğrenince dehşete kapılır. Yeni öğrendiği her yeni bilgiyle baba artık kızının elinden kayıp gittiğine şahit olur. Hayatın doğal gidişatına karşı ancak bu kadar engel olup onu dış dünyadan koruyabilmiştir. Korkuları da her geçen gün artmaktadır.

“Beni bırakıp bir yere gitmezsin değil mi kızım? Bu dünyada benden başka kimseyi sevmesin değil mi? Ben senin kucağında öleceğim, senin melek yüzünü göre göre gözlerim kapanacak. Dünyada tek bir arzum kaldı. Ben sağken senin kucağında benden başka kimseyi görmemek.”⁵

Çocuk konuşmaya başladığında sürekli olarak her şeyi sormaktadır. Çocukların bu soruları yalansız ve çekinmeden cevaplanmalıdır. Verilen her ciddi cevap onun zekasını geliştirecektir. Bu konuda Leyla Şentürk ve Elif Aktaş düşüncelerini şu şekilde özetlemiştir:

“Ahmet Mithat’a göre cevaplanması güç sorularla karşılaştığı zaman çocuğu aldatmaya kalkışmak ve yanlış cevap vermektense onun dikkatini başka yöne çekmek daha doğrudur. Bir diğer çözüm yolu ise ‘bilmiyorum’ cevabını vermektir. Çocuğun terbiyesi bu soru ve cevaplarla mümkün olacaktır.”⁶

Babanın kızına olan ilgisi gün geçtikçe cinnet derecesine yaklaşır. Kendi sağlığında değil vefatından sonra bile kızının başka biriyle birlikte olma ihtimali kendisini deliye döndürür.

Bir gün yarım saatten fazla kızından uzak kalan bu ihtiyar baba, kızının hasretine dayanamamış ve onu bulmak için sokak üzerinde bulunan oda kapısına kadar gelmiştir. Kızını genç bir erkekle konuşurken gören baba, olduğu yere yığılıverir. Melek, babasının imdadına yetişmek için yanına gitse de Canberd Bey ona düşman gibi davranır. Kızının kalbini çalan genç adamı vurmaya kalksa da eli titrediği için isabet ettiremez. Genç adam yine de Melek’ten vazgeçmeyerek evlerinin önünden geçmeye devam eder. Bir gün kıza, bir mektup getirir ve mektupta gerçek annesinin hayatta olduğu, babası bildiği bu adamın onu annesinden kaçırdığı yazmaktadır. Genç adam, eğer kendisiyle kaçarsa onu annesine götüreceğini ve birlikte mutlu bir hayat geçireceklerini de mektubuna eklemiştir. Melek ne yapacağına dair karar verememiş olsa da gençliğin getirdiği izlerle sonunda kaçmaya karar verir, hayatında ilk defa sokağa o an çıkar ve bir arabaya binerek yıllarca babası bildiği bu adamı bırakıp yeni bir dünyaya adım atar.

Melek’in gidişinin ardından baba Canberd Bey, aklını kaçıracak iki saat içinde hayatını kaybeder.

Gerçek hayattan uzak bir sahnenin bize yansıtıldığı bu eser hakkında Ahmet Hamdi Tanpınar ise Ahmet Mithat Efendi’nin bu romanını değerlendirirken şunları söyler:

⁵ Ahmet Mithat Efendi, Çengi, Selis Kitaplar, İstanbul,2003, s.106-107

⁶ Leyla Şentürk L., & Aktaş, E. (2014) Ahmet Mithat’a Göre Çocuk Eğitimi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(2), s.61.

Ahmet Mithat Efendi'nin "Henüz On Yedi Yaşında" ve
"Çengi" Romanlarında Ahlakî Değerlerin Edebi ve Estetik Yönü

"Çengi'deki buluş daha büyüktür. Binaenaleyh kayıp daha esaslı olur. Thibaudet, romanı bir evvelki roman okuyucusunun tenkidi diye tarif eder. Bunun için de Don Quichotte'u misal gösterir. Filhakika Cervantes'in kahramanı şövalyelik romanı okuyarak çıldırmıştır. Mithat Efendi, Çengi'de bunu kendiliğinden bulur; hikâyesinin kahramanını bize Don Quichotte İstanbul'da diye takdim eder. O da Muhayyelât-ı Aziz Efendi'yi okuyarak aklî muvazenesini bozar. Böylece romancılık sanatının kaynağında, yani istersek hissî yahut da hayalî terbiye diyeceğimiz başlangıca varmış olur." (19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, s.461)

Eserin "Âşık Peder" ismi verilen bölümünde kızıyla olan ilişkisinde sıkıntıları olan ve yeri geldikçe akli dengesini kaybeder tarzda davranan, aşırı koruyucu tavrı yüzünden kızını evden dışarı çıkarmayan baba Canberd Bey de Ahmet Mithat Efendi'nin bu tavrına uygundur. Eserin sonunda da hayatta tek sahip olduğu varlığını onu terk ederek evden kaçması babanın aklını kaçırmakla vefat etmesine sebep olmuştur.

Ahmet Mithat, kızların dünyadan bihaber yaşamalarına karşı olduğunu Canberd Bey örneğiyle vermiştir. Kızlar dışarıda var olan dünyanın hem iyi hem de kötü yönlerini bilmelidir ve buna göre akıllı davranmalıdır. Hayata karşı hazırlıklı olmalıdırlar. Hayattan uzak tutulan kızlar, aileler için üzüntü kaynağı olacaktır.⁷

2. Henüz On Yedi Yaşında

Ahmet Mithat Efendi tarafından 1880 yılında kaleme alınan eser, fahişelik yaparak ailesini geçindirmeye çalışan Rum kızı Kalyopî'nin hikâyesini anlatır. Bir tesadüf sonucu yolunun keşiştiği Ahmet Efendi adında orta yaşlı, iyiliksever bir adam tarafından içinde bulunduğu kötü dünyadan kurtarılmıştır.

Ahmet Efendi "müteahhitlik ve asar" işlerinde çalışmış ve son olarak da avukatlığa başlamış kültürlü bir insandır. Belli bir olgunluğa gelmiş; zevk, eğlence âlemlerinden de meramını almıştır.

Bir akşam arkadaşı Hulusi Efendi'yle Beyoğlu'na yemeğe çıkmayı kararlaştırırlar. Beyoğlu esnafı kendilerini görünce selamlar ve uzun süreden beri görünmediklerini söylerler. Esnafın bu sözlerinden bu iki arkadaşın Beyoğlu âlemine alışık olduğu ama uzun süreden beri oraya gitmedikleri anlaşılır. Yemeklerini yedikten sonra Hulusi Bey, uzun zamandır Beyoğlu'na gelmediklerini ve o gece içki içerek eğlenmelerini teklif eder. Ahmet Efendi buna çok sıcak bakmasa da arkadaşını kıramaz ve yemek bitiminde Fransız tiyatrosuna giderler. İlk perdesini beğenerek seyrederek ve ara verilince o dönemde birçok insanın yaptığı gibi birer içki içerler. Oyun dört perdeden oluşmaktadır ve iki arkadaş her arayı içki içerek geçirmişlerdir. Ancak oyun bitiminde başlayan şiddetli yağmur yüzünden endişeye kapılırlar. Çünkü evlerine dönmek için araba bulamazlar, başka çareleri kalmayınca da Hulusi Bey, o geceyi yakınlarda olan bir umumhanede geçirmeyi teklif eder. Ahmet Efendi, o tarz yerlerden meramını aldığını ve oradaki kadınlarla birlikte olmak istemediğini söyler. Ancak yağmur hızını arttırınca orada kalmaya mecbur olurlar.

Umumhanenin parasını ödeyip içeri girdiklerinde görevli, onları kız seçmeleri için yönlendirir. Ahmet Efendi kararında net olsa da arkadaşı kendisi için de birini seçer ancak o, odasına gelen kızı göndererek yalnız yatmak istediğini söyler.

⁷ Ekici,D. (2019).Ahmet Mithat Efendi'nin Roman ve Hikayelerinde Aile Yapısı(Yüksek lisans tezi).Ege Üniversitesi, İzmir.

Sabah olunca tedirgin bir şekilde uyanan Ahmet Efendi, uyanır uyanmaz sigara içmeye alışık olduğundan isteyecek birini bulmak için odasından çıkar. O sırada alt katta gördüğü biri Rum diğeri Ermeni olan iki kadının, müşteriler hakkındaki konuşmasını dinler. Kadınlar, Ahmet Efendi'yi fark edince arkadaşı Rum olan kıza "kocan uyanmış." der. Ahmet Efendi, kendisine koca denilmesinden rahatsız olsa da o anda sigara ihtiyacı daha ağır bastığından kızdan hemen sigara ve kahve getirmesini ister. Kahve geldikten sonra ancak kendine gelen Ahmet Efendi, kızı incelemeye başlar. Aslında kız çok güzel de olsa yaşadığı hayat kendisini oldukça yıpranmış göstermektedir. Ahmet Efendi, kızı merak eder ve arka arkaya hem kendisiyle ilgili hem de umumhaneyle ilgili birçok soru sorar. Bazı kızların aileleri tarafından oraya satıldığını öğrenince şaşırıp dehşete düşer. Kalyopi'ye de ailesi tarafından mı satıldığını sorunca kızın verdiği cevap karşısında daha da şaşırır. Kalyopi kendi kendini sattığını söyler. Sebebini sorsa da Kalyopi cevap vermez ve tam o sırada arkadaşının da uyandığı haberi geldiği için konuşamazlar. Kalyopi, orada çalışan kızlara benzememektedir. Ahmet Efendi, onun gibi masum bir kızın orada çalışma sebebini merak ettiği için arkadaşına bir gece daha kalmayı teklif eder. Kalyopi, Ahmet Efendi'yi istediği gibi ağırlayamadığı için üzgün olduğundan kalacaklarını öğrenince çok sevinir ama Ahmet Efendi yalnız yatmak istediğini söyleyince Kalyopi, kendisini beğenmediğini düşünerek üzülür. Ahmet Efendi, onun için en iyi müşterinin aslında kendi olduğunu çünkü bu sayede bir nebze olsun dinlenmiş olacağını söyler. Kalyopi, Ahmet Efendi'nin diğeri müşteriler gibi olmadığını anlar ve içinde bulunduğu durumun pisliğini ona anlatmaya başlar. Zaten onun kalitesinde erkeklerin kendilerini beğenmeyeceğinin farkındadır.

Kalyopi konuşurken yüzünde masum bir ifade vardır. Ahmet Efendi, geçirecekleri bu gecede Kalyopi'nin canının istediği gibi davranmasını ister. İçki içmek zorunda değildir ve yalnız yatıp dinlenebilir. Ahmet Efendi, Kalyopi'nin kendi özgür iradesiyle karar verip mutlu olmasını ister.

Kalyopi, yaşadığı hayatı ve umumhanenin işleyişiyle ilgili bilgi verir. Anlattıkları Ahmet Efendi'nin böyle mekanlara bir daha gelmemesi, gelse bile Kalyopi'ye güvenip tekrar onu tercih etmesi içindir. Ahmet Efendi, bu tarz yerlerle ilgili yeterli bilgiyi aldıktan sonra asıl merak ettiği soruyu sorsa da Kalyopi'den cevap alamaz. Kalyopi, buraya neden geldiğiyle ilgili bilgi vermez ve soru sorulur sorulmaz gözleri dolduğundan Ahmet Efendi de kendisini bu konuda zorlamaz.

Ertesi sabah iki arkadaş hesabı ödeyip çıktıklarında hafif utanmış bir tavırla en azından bu tarz yerleri de öğrenmiş olduk diyerek teselli bulurlar ama Ahmet Efendi tam olarak istediğini öğrenememiştir. Kalyopi gibi masum bir kızın burada çalışmasına üzülmemektedir. Bu yüzden oraya tekrar gitmeyi düşünür. Çünkü kendi orada olunca Kalyopi, bir geceyi daha huzurla geçirebilecektir. İki arkadaş bir gece daha oraya gitmeye karar verirler.

Gittiklerinde kızlar, onları sevinçle karşılar. İçki içilip eğlenildikten sonra yemek için dışarı çıkmaya karar verirler. Kalyopi o gece siyah giymiştir. Ahmet Efendi şakayla karışık yasta mı olduğunu sorduğunda diğeri kız, kızın üstüne gitmemelerini, ölen kardeşi için yas tuttuğunu söyler. Ahmet Efendi hem şaşırmış hem de ona acımıştır. Kalyopi'den yemek dönüşü her şeyi anlatmasını rica eder ve Kalyopi hiç itiraz etmeden bunu kabul eder.

Kalyopi ve ailesi Yeşilköy'den Beyoğlu'na gelmişlerdir. Üçü erkek yedi kardeşiyle beraber aynı evde oturur ve çamaşırcılık yaparlar. Onlara yardım eden, iş

Ahmet Mithat Efendi'nin "Henüz On Yedi Yaşında" ve
"Çengi" Romanlarında Ahlakî Değerlerin Edebi ve Estetik Yönü

bulan bakkal, en büyüklerine göz koymuş ve kızı onun olmazsa öldürmekle tehdit etmiştir ve yalnız yakaladığı bir gün zorlamış, reddedilince de bıçaklamıştır. Kız, ağır yaralı bir halde üç gün yaşayabilmiştir. Zaten yoksul olan aileye doktor, ilaç vb. masrafları da fazla gelince ellerinde olan para da tükenmiş ve çevreye iyice borçlanmışlardır.

Kalyopi'nin babasının tütüncü dükkânı vardır. Kazancı iyidir ama tütün Tekel'in eline geçince işleri bozulmuş, meyhaneciliğe başlamıştır. O dönemde kardeşlerinden birinin ayağında bir hastalık çıkar ve bu hastalık için o kadar çok para harcanır ki ailenin maddi durumu iyice bozulur. Hastalık bir buçuk yıla yakın sürer ve o süreçte Kalyopi de on beş yaşına gelmiştir.

Çocukluktan beri babasının meyhanesine giden Kalyopi'nin on beş yaşına gelmesine rağmen ayağı buradan kesilmemiştir. Yümnî Bey adında Müslüman bir genç kendisiyle ilgilenmeye başlamış, birçok kıymetli hediyeler vererek niyetini belli etmiş ve sonunda Kalyopi'yle evlenmiştir. Evlendiklerinde Kalyopi hâlâ çocuk sayılacak bir yaşta olduğundan kocasını sevip sevmediğini anlamamış ama fakir baba evinden kurtulup zengin bir hayatta yaşamak da onu mutlu etmiştir. Ancak bir süre sonra akrabaları arasında Kalyopi'nin din değiştirip Müslüman olduğuna dair dedikodular çıkmaya başlamıştır ve bu söylentiler yüzünden akrabalar tarafından aileye baskı yapılmıştır. Babası her ne kadar kızının din değiştirmediklerini söylese de söylentiler karşısında güçsüz kalarak kızının boşanmasını istemiştir.

Ahmet Mithat, boşanmaların karı koca arasında kararlaştırılarak yapılmasından yanadır. Boşanma, genellikle erkek egemenliğindeyken bu romanda Kalyopi, baskıdan dolayı boşanmak istemiştir. Bu, yazarın diğer romanlarında rastlanmayan bir durumdur.⁸ İlber Ortaylı, Osmanlıda doğan her bireyin cemaat kurallarına göre hareket etmesi gerektiğinden bahsederken "Bir Müslüman'la Hristiyan arasındaki evliliklerin hoş görülmediği gibi aynı dinden olsalar dahi bir Rum ile bir Ermeni'nin evliliği de cemaatler arasında gerilime neden olmaktadır."⁹ sonucuna ulaşır. Oysa Müslüman bir erkeğin Hristiyan bir kızla evlenmesinde bir sakınca bulunmamaktadır. Bu konuda Fazıl Gökçek, Hristiyan kadınlarla evlenme konusunda verdiği izni, İslam'ın bir üstünlüğü olarak kabul eder.¹⁰ Romanda da görüldüğü üzere Kalyopi olmaması gereken bir evlilik yapmış ve bu sebepten boşanmaya zorlanmıştır.

Akrabaları Kalyopi için iyi bir Hristiyan koca bulacaklarına ve para yardımıyla bulunacaklarına dair söz vermiş ama boşanma olduktan sonra hiç kimse aileye yardımda bulunmamıştır. Uzaktan yakınlığı olan bir adam Kalyopi'ye iyi bakacağını ve koca da bulacağını söyleyerek yanına almak ister ama o aile de zar zor geçinmektedir. Orada iki ay kalan Kalyopi, çamaşır yıkayarak çok az para kazanabilmiştir. Baba Yorgaki hiç kimseden borç dahi bulamamıştır.

Günler bu şekilde açlık ve sefaletle geçerken bir gün eski bir komşularının kızı olan, teyze kızı gibi gördükleri Amalya onları ziyarete gelir. Kendisinin dikiş işiyle uğraştığını ve bu işten de iyi kazandığını söyleyerek Kalyopi'nin de yanına gelip

⁸ Ekici, D. (2019). Ahmet Mithat Efendi'nin Roman ve Hikayelerinde Aile Yapısı (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

⁹ Ortaylı, İ. (2009). Osmanlı Toplumunda Aile. İstanbul: Timaş Yayınları.

¹⁰ Gökçek, F. (2006). Osmanlı Kapısında Büyüme Ahmet Mithat Efendi'nin Hikâye ve Romanlarında Gayrimüslim Osmanlılar. İstanbul: İletişim Yayınları.

çalışmasını teklif eder. Geceyi orada geçiren Amalya, Kalyopi'nin ablasıyla bir odaya kapanıp bütün gece konuşur ve ertesi sabah Kalyopi eşyalarını da alarak Amalya'nın evine gider. Amalya, o gece kendisine öğütler verir. Yoksulluk çekenlerin çok fazla fedakârlık yapmak zorunda kalacaklarını söyler. Zaten babası da Kalyopi'yi Müslüman Yumni'yle evlendirmeye bu yüzden mecbur kalmıştır.

Amalya çalıştığı modistrohaneden dikiş getirir ve birlikte bunları bitirmeye çalışırlar. Bir akşam Kalyopi, kapının önünde Amalya'nın bir adamla konuştuğunu görür. Ardından süslenerek kendisinin modisto tarafından çağırıldığını, çok fazla iş biriktğini ve belki o gece de dönemeyeceğini söyler. Görünüşü dikiş dikmeye gidecek bir kıza benzemese de Kalyopi herhangi bir soru sormaz. Zaten o gece eve dönmeyecek olması da her şeyi açıkça belli etmektedir.

Sabah olup Kalyopi'yle karşılaşınca Amalya utanarak bu işi yapmaya mecbur olduğunu ve ara sıra müşteri çıkınca gittiğini, sadece dikişle aç kalacağını söyler. Kalyopi de dikişten çok para kazanmadığının farkında olduğundan ailesine ve kendine bakabilmek için bu işi yapması gerektiğini düşünmeye başlamıştır. Ayrıca Amalya'nın evinde kaldığından kendini ona karşı da borçlu hissetmektedir. Amalya, bir gün Kalyopi'ye kazandığının yarısını vermiş ve nasıl olsa hesaplaşacaklarını sıkılarak söylemiştir.

Bu konuşmadan üç gün sonra bir gece bir adam evlerine gelir ve kendisini Amalya'nın çağırıldığını söyler. Adam Kalyopi'ye paket içinde Amalya'nın gönderdiği elbiseyi de getirmiştir. Önce adamın dediklerine inanmasa da elindeki elbiseyi görünce gerçekten Amalya'nın çağırıldığını anlar. Çünkü giyecek elbisesi olmadığını bilen tek kişi odur. Kalyopi durumu anlar ama bir türlü kabullenemez buna rağmen gitmek zorundadır. Eve giderken gençliğini, iffetini, dinini ayaklar altına aldığı farkında olduğundan yolda birkaç defa baygınlık geçirir.

Eve varınca iki erkek ve Amalya orada kendisini beklemektedir. Biri Amalya'nın arkadaşıdır ve öteki de Kalyopi için çağırılmıştır. Kalyopi kendisini cehennem içinde gibi hissetmiş ve burnundan kanlar gelerek bayılmıştır. Ayıldığında başında duran adam onun ilk defa müşteriye çıktığını anlamış ve yüreği acımayla dolarak o gece kendisine dokunmayacağını söylemiştir. Ama Kalyopi o gece, gerçekten âşık bir kocayla bir gecelik müşteri arasında ne fark olduğunu anlamış ve bundan sonra karşısına çıkan herkese kelimenin anlam değerini yitirmesi için "kocacığım" demiştir.

Müşteriye çıktığı ilk gecenin ardından ablasıyla görüşmek isteyen Kalyopi, bir çocuğun eline para sıkıştırıp onu ablasının evine gönderir. Ablası bir buçuk saat sonra gelince durumu ona anlattığında onun da durumdan haberdar olmasına şaşırır. Ablası kardeşini bile bile oraya göndermiştir. Kendisi hiç evlenmediği için zengin bir Hristiyan koca bulma imkânı vardır ama Kalyopi Müslüman bir kocayla evlenip ayrıldığı için onda bu umut yoktur. O yüzden "vücudunu ateşe atma" görevi ona verilmiştir. Anne ve babasından durumu gizli tutmaya karar veren iki kardeş o gün üst baş için alışveriş de yaparak yüklü bir borca girmişlerdir. Bu borcu ödeyebilmek için Kalyopi'nin haftada en az iki müşteriye çıkması gerekmektedir. Düzenli müşteri çıkmayınca borçlarını ödeyebilmek adına umumhaneye borçlanan Kalyopi buradaki dudunun cariyelerinden biri olmuştur. Annesi ve babası durumu öğrenmelerine rağmen parasızlığın getirdiği mecburiyetten bilmiyorlarmış gibi davranırlar ama Kalyopi'nin eve izinli geldiği günlerde sürekli içen baba, kızının yüzüne bakamadan "Ah Kalyopi! Biz senin kanını yiyip içiyoruz." diyerek ağlar. Yorgaki ile ilgili Gökçek'in tespiti şu doğrultudadır:

Ahmet Mithat Efendi'nin "Henüz On Yedi Yaşında" ve
"Çengi" Romanlarında Ahlakî Değerlerin Edebi ve Estetik Yönü

"...Yorgaki sağlıklı bir adam olarak tasvir edilmiştir. Bununla, daha sonra Ahmet ve Hulusi Efendilerin, onun çalışıp ailesini geçindiremeyeşine yönelttikleri eleştiriyi birleştirdiğimizde yazarın onu suçlayan bir tavrı benimsediğini söyleyebiliriz. Fakat öte yandan, yazarın onu namusuna düşkün bir adam olarak da öne çıkardığını görüyoruz. Bu durum Yorgaki'nin kişiliğinin biraz belirsiz veya çelişkili kalmasına sebep olmuştur."¹¹

Kalyopi'nin hikâyesini öğrendikten sonra Ahmet Efendi o evde ilk defa huzurla uyur. Ertesi sabah uyandığında da yüzünde bir tebessüm vardır. Kalyopi'nin tüm borçlarını öğrenir ve kendisine belli bir miktar para verilirse burayı terk edip etmeyeceğini sorar. Kalyopi o kadar yürekten canına minnet der ki Ahmet Efendi de onun bu tavrına güvenip kurtaracağına söz verir. Ama kendisinden de bir daha böyle bir işe bulaşmayacağına dair söz ister. Bundan sonra namuslu bir hayat yaşayacaktır.

Bu konuşmalardan bir hafta sonra parayı ayarlayan Ahmet Efendi, arkadaşı Hulusi'yle beraber Kalyopi'yi çıkarmaya gelir. Para konusunda Hulusi, duduyla pazarlık yaparken Ahmet Efendi de Kalyopi'nin hazırlanmasına yardım eder ve kız büyük bir sevinçle bu yerden kurtulmuş olur.

Hulusi ve Ahmet Efendi, Kalyopi'yi evine kadar götürürler. Kapıyı annesi açtığında kız boynuna atlayarak kurtulduğunu müjdelese de kadında sevinç göstergesi olmaması iki arkadaşı şaşırır. Artık para gelmeyeceği için mi üzülmüştür yoksa beklemediği durum karşısında mı şaşırmıştır anlamazlar. Kalyopi'nin babasını gördüklerindeyse iyice şaşırırlar. Çünkü karşılarında iri yarı ve düşünceli bir adam vardır. Bu güçlü görünüşlü adamın, kızını böyle bir felakete nasıl sürüklediğini merak ederler. Babanın hali ve tavrı ilk bakışta namusuyla çalışan iş sahiplerinden biri gibi görünmektedir. Sanki biri namusuna dil uzatacak olsa onu kanla temizleyecekmiş gibidir.

Ahmet Efendi, Kalyopi'ye karşı duyduğu şefkati aileye açıklarken kendilerini daimî bir dost olarak görmelerini istemiş ve Kalyopi'nin fuhuşa bir daha asla zorlanmamasına dair söz almıştır. Baba, kendilerinin kızları için en iyi dost olduklarını söylerken o ana kadar öfkelenmeyen, sabırla bekleyen Hulusi dayanamaz ve kızlarına böylesi bir kötülük yapan aileden nasıl dost olması beklenir diyerek babayı başka bir odaya çeker ve kavga ederek bir saat konuşur.

Evine dönmesinin ardından Kalyopi, yaşadığı olaylar yüzünden büyük bir hastalık atlatır. Bu süreçte de yanında olan, ona doktor getiren yine Ahmet Efendi olmuştur. Hastalığından sonra da Ahmet Efendi başka bir semtte onlara ev tutup dayayıp döşer ve Kalyopi'den bundan sonraki yaşamında asla imanını ve inancını bozmamasını rica eder. Ahmet Efendi'nin ağzından çıkan her söz Kalyopi için emirdir. Birkaç defa Ahmet Efendi, Kalyopi'nin evine adam göndererek kendisini denemiştir ama Kalyopi adamları azarlayarak geri göndermiştir. Bunun üzerine Kalyopi'ye güveni sağlamış Ahmet Efendi, ona kendi dostlarından halini tavrını beğendiği bir koca bulur. Böylelikle Ahmet Efendi, Beyoğlu'nda bir kilisede Kalyopi'ye kızın hep hayalinde olduğu gibi gelinlik giydirmiş ve kendisi de şahitlik ederek onu evlendirmiştir. Kilise çıkışında anne, baba ve kardeşlerin yanında Ahmet Efendi de sevinç gözyaşı döker.

¹¹ Gökçek, F. (2006). Osmanlı Kapısında Büyümek Ahmet Mithat Efendi'nin Hikâye ve Romanlarında Gayrimüslim Osmanlılar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Okay'a göre romanın en önemli kişisi Ahmet Efendi, bizzat Ahmet Mithat Efendi'nin kendisidir. Kalyopi ise Ahmet Mithat Efendi'nin ihtida edip Hafize Melek ismini alan ikinci eşi Vasiliki'dir.¹² Bu evlilik sayesinde Ahmet Mithat Efendi'nin de fikirlerinin değişmesi olasıdır. Ahmet Mithat Efendi'nin fuhuş belasından kurtulmak için topluma sunduğu reçete vardır. Kadını bu beladan kurtarmak için tüm sorumluluk erkeğe aittir. Kadınları kandıran erkekler toplum tarafından kınanmalıdır.¹³

Romanda kendi öz babasından ziyade Kalyopi'ye karşı sorumluluk hisseden, onu kötülüklerden koruyup doğru yolu gösteren ve hatta onun için uygun eşi bulup evlendiren kişi Ahmet Efendi olmuştur. Gerçek babası, parasızlık yüzünden onu Müslüman bir gençle evlendirmiş ama kızının din değiştirdiğine dair çıkan dedikodulara karşı onu koruyamayarak boşanmasını istemiştir. Boşanmanın ardından da kızını koruyup kollamaktansa sırf para getiriyor diye umumhanede çalışmasına göz yummuştur. Kızının durumunu bilmezden gelmiş ve umursamamıştır. Bu sebeple kendisinin kötü bir baba olduğu söylenebilir.¹⁴ Henüz çocuk yaştaki Kalyopi'nin fahişe olması Rumların taassubundan, sözlerinde durmamalarından ve yardımsever olmamalarından dolayıdır. Yazar meseleye bu açıdan bakmaktadır ve Kalyopi'nin fahişe olmasında Türklerin sorumluluğu olmadığını da belirtmiştir. Hatta onu bu sefil yaşamdan kurtaran bir Türk'tür.¹⁵

Sonuç

Romanın yol boyunca gezdirilen bir ayna olduğu görüşünden hareketle hayatın kendisini yansıttığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Hiçbir roman yazarı yetiştirdiği, içinde bulunduğu toplumdan bağımsız kalmamış, her biri döneminin izlerini eserlerine yansıtmıştır.

Roman türünün edebiyatımıza girdiği ilk günden itibaren, teknik ve kullanılan dil bakımından çok güçlü olmasa da içinde bulunduğu dönemi yansıttığını görürüz. Aile, ilk romanlarımızdan itibaren üzerinde durulan bir konu olmuştur. Bununla birlikte Türk aile yapısı içinde mahremiyet olduğundan bu ilk dönem romanlarda sevgi, aşk, kıskançlık, intikam, kavga, ihanet gibi insanlığa ait konular da işlenmiştir. Genellikle karşımıza Batılılaşma etkisiyle yozlaşmış değerlere sahip suni tipler çıkar. Gerçek anlamda Türk aile yapısı yansıtılmaz. Bundan dolayı da sağlıklı olmayan aile ilişkilerine rastlarız. (YETİŞ: 2007, s.212)

Çengi ve Henüz On Yedi Yaşında romanlarında birbirinden farklı kültürlerde yetişmiş, hemen hemen aynı yaşlarda olan genç kızların yaşamları karşımıza çıkar ve her iki romanda da babalar uç tipler olarak verilir. Elbette her iki baba da kızlarını sevmektedir ancak sevginin aktarımında sıkıntı vardır.

Çengi romanında bencilce bir tavırla kızının sadece onunla olmasını isteyen ve onu dış dünyadan soyutlayan bir baba vardır. Kızının bir başkasını sevmeye, evlenme fikri bile kendisini dehşete düşürdüğünden sevgi, aşk gibi konulardan asla bahsetmez. Bu, normal bir durum değildir hatta imkânsızdır. Hiçbir insan dış dünyadan bu kadar

¹² Okay, O. (1991). *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

¹³ Özkan, T. (2019). Ahmet Mithat Efendi'nin Kurmaca Eserlerinde Kadın Temsilleri. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3) s.386-394.

¹⁴ Yıldız, Ali (1999). *Ahmet Mithat Efendi'nin Hikâye, Roman ve Tiyatrolarında İnsan* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

¹⁵ Yıldız, Ali (1999). *Ahmet Mithat Efendi'nin Hikâye, Roman ve Tiyatrolarında İnsan* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ahmet Mithat Efendi'nin "Henüz On Yedi Yaşında" ve
"Çengi" Romanlarında Ahlakî Değerlerin Edebi ve Estetik Yönü

habersiz yetiştirilemez. Bir şekilde bilgiye ulaşacak ve yeni insanlar tanıyacaktır oysa romanda genç kız, sadece babası ve evdeki bakıcı kadını tanır ve doğru olarak da onların anlattıklarını kabul eder. Bu yüzden de evinin camından sadece bir kere gördüğü genci beğenip onun sözlerine inanması oldukça doğaldır. Zaten o yaşa kadar ona anlatılanları sorgulayamadığı, kendi süzgecinden geçiremediği için bu gencin de doğru söylediğini düşünür ve babasını hiçe sayarak onunla kaçar. Dolayısıyla baba, kızını o çok korktuğu hayattan koruyamamıştır.

Henüz On Yedi Yaşında romanında fakir durumu yüzünden kızının oradan oraya savrulmasına göz yuman, kızını koruyamayan bir baba bulunur. Parasızlık yüzünden kızını on beş yaşında farklı dine mensup bir gençle evlendirmiştir. Bu evliliğin ardından kızın din değiştirdiğine dair dedikodular çıkmaya başlar çünkü Hristiyan birinin din değiştirmesi hoş karşılanmaz. Söylentiler yüzünden evliliği bozulan Kalyopi, yine baba evine dönerken baba adeta kızının boşanmasına göz yummuş, bu söylentiler karşısında dik bir duruş sergileyememiş sanki bir nevi kızının boşanmasına mecbur gözüyle bakmıştır. Baba, sırf para getiriyor, eve bakıyor diye kızının umumhanede çalışmasına da göz yummuştur. Romanda Kalyopi'ye uzanan el, bir yabancıya aittir. Onun masum duruşundan etkilenip bir kaza sonucu oraya düştüğünü anlamış, hikâyesini de öğrendikten sonra oradan kurtarmıştır ve masumiyet göstergesi olarak beyaz gelinlik giydirip mutlu bir evlilik yaptırmıştır. Bu romanla topluma, düşmüş kadına acıma, halinden mutsuz olan ve kurtarılmayı uman kadına yardım elini uzatma hususunda insanlık dersi de verilmiş olur.

Kaynakça

- Altındal, M. (1994). *Osmanlı'da Kadın*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Canatan, K. (2011). *Aile Kavramının Tanımı*, Canatan, K. ve Yıldırım, E. (ed.) *Aile Sosyolojisi içinde, Genişletilmiş 2. Baskı, Açılım kitap*, İstanbul, s. 53- 64.
- Doğan, İ. (2009). *Dünden Bugüne Türk Ailesi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Ekici, D. (2019). *Ahmet Mithat Efendi'nin Roman ve Hikayelerinde Aile Yapısı* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Gökçek, F. (2006). *Osmanlı Kapısında Büyümek Ahmet Mithat Efendi'nin Hikâye ve Romanlarında Gayrimüslim Osmanlılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kandiyoti, D (1997). *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Leyla Şentürk L., & Aktaş, E. (2014) Ahmet Mithat'a Göre Çocuk Eğitimi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), s.61.
- Okay, O. (1991). *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2009). *Osmanlı Toplumunda Aile*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özkan, T. (2019). Ahmet Mithat Efendi'nin Kurmaca Eserlerinde Kadın Temsilleri. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3) s.386-394.
- Roberts, N. (1998). *Batı Tarihinde Fahişeler*. İstanbul: Sabah Kitapçılık San. Tic. A.Ş., İstanbul
- Üner, M. (2008). "Ahmet Mithat Efendi'nin Eserlerinde Düşmüş Kadına Uzanan El: Mihnetkeşan ve Henüz On Yedi Yaşında", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 11, sayı 19, ss. 127-137

Aslıhan PULAT

Yetiş, K. (2007). *Dönemler ve Problemler Aynasında Türk Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi, s. 211-212.

Yıldız, Ali (1999). *Ahmet Mithat Efendi'nin Hikâye, Roman ve Tiyatrolarında İnsan* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.